

УДК 378.015.3:[378.018.8:373.5.011.3-051:796]:[796.056.8:[796.332+796.355]]
DOI: 10.31499/2307-4906.4.2022.270289

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ (НА ПРИКЛАДІ ФУТБОЛУ ТА ХОКЕЮ)

Григорій Хомяк, аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-6408-6363

E-mail: superhamster77@gmail.com

У статті висвітлено проблему психологічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації командної взаємодії юних спортсменів (на прикладі футболу та хокею). Розкрито вплив спортивної діяльності на людину, формування індивідуального стилю спортивної діяльності. Розкрито основний критерій ефективності змагальної діяльності у спортивних іграх, психологічні особливості спортивної діяльності у футболі та хокеї. Висвітлено вимоги до психічних особливостей юних спортсменів та психологічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до цього процесу. Доведено, що футбол та хокей – це колективна гра, функціонування малої групи. Розкрито різновиди малої групи, етапи її формування.

Ключові слова: психологічна підготовка; майбутні учителі; фізична культура; організація; команда; взаємодія; юні спортсмени; футбол; хокей.

PSYCHOLOGICAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE FOR THE ORGANIZATION OF TEAM INTERACTION OF YOUNG ATHLETES (FOR THE EXAMPLE OF FOOTBALL AND HOCKEY)

Hryhoriy Khomyak, Graduate Student of the Department of Pedagogy and Educational Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-6408-6363

E-mail: superhamster77@gmail.com

The article highlights the problem of psychological preparation of future physical education teachers for the organization of team interaction of young athletes (using the example of football and hockey). The impact of sports activities on a person, the formation of an individual style of sports activities is revealed. The main criteria for the effectiveness of competitive activity in sports games and mental properties are disclosed: intellectual, which ensure reception and processing of information, decision-making; which determine the quality of the subject's motor actions and operations; communicative, created for interaction with other people; emotional, affecting energy and expressive characteristics of activity; strong-willed, ensuring overcoming obstacles; moral, which determine the motivation of the activity and compliance of the goal, means, results, with certain moral standards. The psychological features of sports activities in football are revealed. The need to take into account the main components of tactical and technical, special and general physical training of young football players for competitions, their age, gender, individual and typological features of the psyche and higher nervous

activity has been proved. The psychological features of sports activity in hockey are considered. It has been established that they are determined by the features of hockey players' playing activities and are regulated by certain rules of the game. The specifics of sports activity in hockey are revealed (significant and intense, impulsive motor activity in a rather limited space and not on a natural support (ice, skates); tough power struggle with opponents, many game variations, as well as team actions. The requirements for the mental characteristics of young people are highlighted hockey athletes and psychological preparation of future physical education teachers for this process. It has been proved that football and hockey is a collective game, the functioning of a small group. Varieties of a small group, stages of its formation are revealed: conglomerate group, nominal group, cooperative group, autonomy group, collective.

Keywords: *psychological training; future teachers; physical culture; organization; team; interaction; young athletes; football; hockey.*

Зростання спортивних результатів нині дедалі більше визначається психологічною підготовкою майбутніх учителів фізичної культури до організації взаємодії юних спортсменів в командних видах спорту. Проблема психологічної підготовки залежно від специфіки виду спорту стає все більш актуальною, оскільки резерви психіки людини – одна з перспектив подальшого підвищення спортивних досягнень та зниження тривалості термінів підготовки висококваліфікованих спортсменів.

Психологічній підготовці у спортивній діяльності надається особливе значення у працях фахівців у сфері науки про спорт (А. Архелюк [1], О. Лежньова [3], О. Мітова [4], В. Синіговець [11], О. Сопотницька [12], О. Шинкарук [14] та ін.). На думку науковців, психологічна підготовка є процесом практичного застосування певних засобів та методів, спрямованих на створення психологічної взаємодії юних спортсменів. До основних компонентів психологічної взаємодії юних спортсменів відносяться характеристики особистості (характер, темперамент, мотивація особистості тощо), психічні процеси та функції (відчуття, сприйняття, особливості уваги, пам'яті та мислення), а також стабільні та позитивні психічні стани.

У дитячі та підліткові роки, на думку Н. Олійник, відбувається розвиток властивостей нервової системи, а до юнацького віку завершується формування типу нервової системи. Для правильної організації психолого-педагогічних впливів у спортивній діяльності важливо враховувати ступінь зрілості нервової системи, а також особливості функціонування основних нервових процесів, зумовлених віком [6, с. 162].

З практичного погляду для майбутніх учителів фізичної культури у процесі організації взаємодії юних спортсменів в командних видах спорту надзвичайно важливо розуміти можливості підвищення спортивної результативності гравців із опорою на рівень їхньої психологічної готовності до такої взаємодії.

Основними завданнями у психологічному забезпеченні підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації взаємодії юних спортсменів в командних видах спорту, у перші роки заняття спортом є: формування мотивації; розвиток психомоторних якостей, як основи загальної рухової культури; розвиток сфери психічних процесів (уваги, пам'яті, мислення); знайомство зі змагальним процесом; відбір найперспективніших молодих спортсменів (А. Кондратович [2], М. Перепелиця [8], В. Синіговець [11]).

На кожному етапі багаторічного навчально-тренувального та змагального процесу психологічна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації взаємодії юних спортсменів в командних видах спорту має певну специфіку та

розглядається А. Архелюк з погляду системи безлічі рівнів, які спрямовані на визначення та формування психомоторики та психічних процесів, а також психоемоційних аспектів особистості юного спортсмена [1].

Для представників різних видів спорту стають характерними певні поєднання психічних властивостей, процесів та станів особистості, які відіграють важливу роль у забезпеченні психологічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації взаємодії юних спортсменів [12, с. 149].

Мета статті – розкрити проблему психологічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації командної взаємодії юних спортсменів (на прикладі футболу та хокею).

Вплив спортивної діяльності на людину має багатоаспектний характер. Особливості та специфіка нейродинамічних та психодинамічних властивостей сприяють формуванню індивідуального стилю спортивної діяльності. Між ними утворюються такі взаємини, які залежать від специфіки певного виду спорту, з найкращими умовами адаптації людини до особливостей спортивної діяльності.

Спортивні ігри еволюційно сформувалися на основі ігрової діяльності, яка завжди була характерна для людини і займає важливе місце у її житті. Спортивні ігри, що базуються на змаганнях з часом, виділилися в окрему групу – це ігрові та командні види спорту. Спортивні ігри – це велика група видів спорту, які мають низку відмінних рис з психологічного аспекту. Це насамперед наявність суперника, що активно протидіє, і високий ступінь варіативності змагальних ситуацій. У спортивній грі завжди є специфічні правила, а також певні дії змагання або прийоми гри (техніка). У ході спортивної гри постійно змінюються чинники, що для юних спортсменів створює умови оцінки ситуацій, вибору конкретних дій, і це завжди в ситуації обмеженості часу.

Для успішності в спортивній грі у юного спортсмена повинен бути великий набір техніко-тактичних дій, який давав би можливість створити ефективну діяльність команди для досягнення результату в умовах конфліктних ситуацій (О. Лежньова [3], Н. Олійник [6]).

Виділяють дві групи спортивних ігор: це – ігри з безпосередньою боротьбою із суперником та – ігри без безпосередньої взаємодії з суперником [9, с. 284]. До першої групи спортивних ігор відноситься прагнення оволодіти м'ячем або шайбою з метою спрямувати їх у ворота супротивника (футбол, хокей).

Для ігор другої групи характерна зміна володіння м'ячем та прагнення відправити м'яч на бік суперника, щоб гравці не змогли його відібрати (волейбол, теніс та ін.). Виділяють також ігри з почерговим і безперешкодним виконанням ролей, відведених кожній із команд, що змагаються (гольф).

У командних іграх змагальну діяльність здійснює група юних спортсменів, що залежить від узгодженості їх дій, від самої форми організації дій спортсменів з метою досягнення перемоги над суперником. Виграє або програє група (команда) загалом, а не окремі спортсмени. Спортивна команда є цілісною спортивною одиницею, як і спортсмен в індивідуальних видах спорту. Така специфіка командних ігор визначає низку вимог до юних спортсменів, їх поглядів, установок, особистісних якостей, характеру дій у змаганні, а також групової згуртованості та зіграності.

Основним критерієм ефективності змагальної діяльності у спортивних іграх є

перемога над суперником, а також загальна кількість перемог, що визначає місце команди у турнірній таблиці всіх учасників.

У спортивних іграх, як вказують фахівці, проявляються і розвиваються різні психічні властивості: інтелектуальні, що забезпечують прийом та переробку інформації, прийняття рішень; психомоторні, що визначають якість рухових дій та операцій суб'єкта; комунікативні, створені задля взаємодії з іншими людьми; емоційні, що впливають на енергетику та експресивні характеристики діяльності; вольові, що забезпечують подолання перешкод; моральні, що визначають мотивацію діяльності та відповідність мети, засобів, результатів певним моральним нормам (Н. Олійник [6], В. Пантік [7], М. Перепелиця [8]).

Виявлено певний взаємозв'язок між особливостями особистості та спортивною діяльністю, проте він виражений нечітко. К. Макларен досліджено майже 2000 учнів коледжів чоловічої статі, використовуючи метод Кеттела, який дозволяв оцінити 16 характерних рис (С. McLaren [15]). Жоден з профілів особистості не дозволив виявити та ідентифікувати спортсменів (членів університетських команд) від не спортсменів. Водночас під час поділу спортсменів з видів спорту було виявлено деякі відмінності. Наприклад, порівняно з не спортсменами спортсмени командних видів спорту демонстрували: менш абстрактні судження (пояснення); значну зосередженість на зовнішніх предметах; залежність та менший ступінь егоїзму.

Спортсмени, що займаються командними видами спорту, характеризуються більшою залежністю, екстраверсією та тривожністю та менш вираженою уявою порівняно зі спортсменами, що займаються індивідуальними видами спорту (Zh. Kozina [17], S. Morgan [16]).

Певний вид спорту висуває різні вимоги до особливостей та структури взаємодії юних спортсменів в командних видах спорту. Їх відрізняють ефективне сприйняття, швидкість сенсорних реакцій і розвиненість оперативного мислення, швидкий розподіл і стійкість уваги, кмітливість, наполегливість, рішучість, сміливість, швидкість і точність складних рухових реакцій, легкість перебудови рухових навичок.

Спортивна діяльність розвиває такі якості особистості як наполегливість, завзятість, ініціативність, прагнення «постояти себе». Ці якості не залежать від виду рухової активності. Найбільш типовими для спортсменів рисами характеру Н. Олійник визначає: емоційну стійкість, прагнення лідерства, схильність до ризику, розважливості, новаторство, самоконтроль, товарищескість [6, с. 94].

Особливістю спортивних ігор є специфіка діяльності під час змагання, яка відрізняється від інших видів спорту. Командним ігровим видам спорту характерна значна кількість прийомів гри (техніки). Така специфіка командних ігор визначає низку вимог до юних спортсменів, їх психічних та психомоторних якостей.

Розкриємо психологічні особливості спортивної діяльності у футболі. Спортивно-ігрова діяльність юних футболістів будується на біомеханіці їх локомоторних рухів ногами і тіла в діях з м'ячем у єдності з усвідомленням мети та завдань індивідуальної та командної ігрової діяльності юних футболістів у тренуваннях та у змаганнях. Успішність команди визначається перемогою чи програшем з певним рахунком, нічийним результатом.

Завдання науки про футбол полягають у виявленні та дослідженні різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на ігрову результативність як окремих

футболістів, так і команди загалом. Саме у футболі, як доводить О. Лежньова, прірва між спортивною наукою та практичним застосуванням її досягнень виявилася настільки велика, що багато тренерів, які здобули спеціальну футбольну освіту, досі користуються застарілими методами [3, с. 39].

У вивченні діяльності футболістів, їх тренерів, команди, організаторів футбольного видовища нині беруть участь багато фахівців – управлінці, менеджери, економісти, спортивні освітяни, фізіологи, біомеханіки, медики. Сформувалася прикладна психологія футболу, предмет та методи якої відображені у багатьох наукових публікаціях (А. Архелюк [1], А. Кондратович [2], О. Лежньова [3], Н. Нестеренко [5], В. Синіговець [11]).

Спортивна техніка у футболі різноманітна, включає біг, пересування по полю, удари, зупинки, ведення м'яча ногами, обведення, передачу-пас м'яча, вкидання м'яча через бічні лінії руками, удари по воротах, дії воротаря у відбиванні м'яча руками тощо.

Для того, щоб успішно застосовувати сучасні методи психологічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації взаємодії юних футболістів до змагальної діяльності, необхідно не тільки вивчити та врахувати основні складові їх тактико-технічної, спеціальної та загальнофізичної підготовки до змагань, але також врахувати їх вікові, статеві, індивідуально-типологічні особливості психіки та вищої нервової діяльності, що беруть участь у освоєнні та тренінгу рухових умінь та ігрових навичок футболістів.

У середньому за гру кваліфікований футболіст пробігає відстань від 8 до 12 км. Загальний час індивідуального бігу гравця становить від 29 до 42 хвилин. Біг виконується футболістами з різною швидкістю та інтенсивністю залежно від ігрової ситуації. Біг включає різні тактичні переміщення гравців на полі за допомогою повільних та швидких пробіжок, прискорень, ривків, стрибків, ведення м'яча. Боротьба за м'яч може здійснюватись з різних вихідних положень гравців. Темп, ритм, інтенсивність фізичних навантажень під час пробіжок гравців суттєво варіює, що висуває особливі вимоги до реакцій на стимул, швидкісну та спеціальну витривалість футболістів, майстерність володіння м'ячем. Інтенсивність і швидкість переміщень футболістів під час матчу, здатність швидко змінювати напрям бігу і темпоритмічні характеристики рухів тіла, швидко орієнтуватися в мінливій обстановці, визначає індивідуальну майстерність та ігрову успішність змагальної діяльності футболістів (А. Кондратович [2], О. Лежньова [3]).

Одним з важливих педагогічних завдань майбутніх учителів фізичної культури, що працює з юними футболістами, є визначення до якої ігрової ролі він більш схильний – до ролі воротаря, захисника, півзахисника, нападника. В іграх майстрів у ситуаціях протиборства рольові функції гравців динамізуються, відбувається ситуаційно-ігровий обмін ролями, – якщо захисник опиняється у вигідній позиції біля воріт суперників, то нерідко завершує атаку ударом у площину воріт противника.

Обраній майбутнім учителем фізичної культури тактики гри команди – атакуючої, оборонної, позиційної, відповідає розстановка гравців на полі за типовими тактичними схемами, наприклад, 3:4:3:1, 4:2:4:1 та ін. Спостерігаючи за грою тренер оцінює дії команди та підказує гравцям тактику їхньої ситуаційної взаємодії на полі (В. Платонов [9], П. Горностай [10], О. Сопотницька [12], О. Шинкарук [14]).

Оскільки кожна ігрова роль у футболі висуває особливі вимоги до функціональної, технічної та тактичної підготовки гравця, це завжди враховується майбутнім учителем фізичної культури в організації та здійсненні навчально-тренувального процесу, а також в його настановах на гру окремим гравцям та команді загалом у майбутньому матчі. Наприклад, від воротаря очікується особливе вміння бачити поле, антиципувати ігрові дії як свої, так і суперника на штрафному майданчику та безпосередньо поблизу своїх воріт, приймати рішення та адекватно рухатися для захисту своїх воріт від поразки. Зміст ігрової діяльності та методи підготовки футбольного воротаря викладено у дослідженні В. Синіговець [11].

У функції захисників входять тактико-технічні дії за передбаченням та блокуванням дій суперників на своїй половині поля, тісна ігрова взаємодія з півзахисниками. Від нападників очікується швидке реагування, віртуозна індивідуальна техніка володіння м'ячем у єдиноборствах, прориви з м'ячем до воріт суперників та удари у площину воріт із різних ігрових положень.

Незалежно від ігрової ролі та з метою вдосконалення тактико-технічної майстерності футболіст-майстер зобов'язаний вміти «бачити поле», розвивати здатність швидкої довільної концентрації та розподілу уваги, тренувати своє оперативне ігрове мислення, удосконалювати саморегуляцію психічних станів, зміцнювати морально-вольові та спортивно-важливі якості, свідомо вміти гальмувати свої агресивні спонукання у протиборствах за м'яч, регулярно тренувати почуття часу, почуття м'яча та партнера, удосконалювати швидкісну витривалість та спеціальну працездатність тощо. Разом з цим підготовка юного футболіста та вдосконалення його ігрової майстерності має включати навчання вмінню відновлюватися, швидко відпочивати як у ході самої гри, так і в перервах та після матчу, а головне – бути вірним звичкам спортивного режиму дня.

Оскільки футбол є командною грою, що вимагає від футболістів індивідуального розвитку особливих спортивних відчуттів – «відчуття м'яча», «відчуття удару», «відчуття партнера», «відчуття точності пасу» в мистецтві ближніх і далеких передач, «відчуття ведення м'яча» по полю, жонглювання м'ячем, володіння ловом м'яча ногами, зупинки, обведення, ударами по м'ячу різними ногами з різних положень, зокрема зі зльоту, головою в падіннях і в стрибках, тощо, одним найважливішим завдань тренування у футболі є формування у гравців їх спеціальних «спортивних відчуттів».

Поряд із цим оволодіння тактико-технічною майстерністю гри вимагає від кваліфікованих футболістів розвиненого почуття взаєморозуміння, антиципації – передбачення дій партнерів та суперників у грі. Тактична майстерність футболіста виявляється також у його ігрових вміннях вибору вигідної позиції в спільних пересуваннях по полю, в навичках перехоплення м'яча у суперників, в точності передач і прийомах м'яча з льоту від партнерів та вказівкам судді на полі.

О. Лежньова у дослідженні техніки футболу вказує, що оскільки у футболі руками дозволено грати лише одному члену команди – воротарю, то основна мета решти десяти футболістів у грі полягає в тому, щоб забити м'яч (гол) у ворота суперників ногами чи головою та по можливості не допустити гола у свої ворота [3, с. 41].

Однією з найбільш значимих тенденцій удосконалення тактико-технічної

майстерності сучасного професійного футболіста є його ігрова універсалізація, яка допомагає гравцеві ситуативно виконувати різні ігрові ролі. Це висуває високі вимоги до рівня спеціальної та загальнофізичної підготовки юних футболістів та психологічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до цього процесу.

Розглянемо психологічні особливості спортивної діяльності у хокеї. У сучасних умовах хокей активно розвивається і має значні здобутки, як вид спорту. На думку М. Перепелиці, успішність виступу у спорті визначається саме психічними ресурсами [8, с. 101]. Проте, коли має місце рівність фізичної, технічної та тактичної підготовленості, то частка психічного зростає на порядок.

Психологічні особливості хокею визначаються особливостями ігрової діяльності хокеїстів, і регламентуються певними правилами гри. Найбільшою специфікою спортивної діяльності в хокеї є значна та інтенсивна, імпульсивна рухова активність у досить обмеженому просторі і не на природній опорі (лід, ковзани); жорстке силове єдиноборство із суперниками, безліч ігрових варіацій, а також командні дії. Така діяльність висуває досить високі вимоги до психічних особливостей юних хокеїстів та психологічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до цього процесу.

Психологічна підготовка майбутніх учителів фізичної культури передбачає організацію взаємодії юних хокеїстів: до якісного оволодіння різноманітними рухами (різний біг, удари та кидки шайбою, ведення, обведення, фінти та відбір шайби, особливе відчуття ключки, льоду та шайби тощо); до якісного сприйняття та розуміння гри (сприйняття хокейного поля та ситуації, а також передислокації гравців, точні рухи на високій швидкості, прогнозування та антиципація ігрових ситуацій суперників і гравців своєї команди); креативність ігрового уявлення, процесів уяви та мислення (створення не стереотипних дій та тактичних комбінацій); розвиненість психічного процесу уваги (властивостей – стійкості, концентрації, високого ступеня перемикання), а також високий ступінь усвідомленості того, що відбувається (швидкість реагування на умови, що змінюються); розвиненість саморегуляції (формування настрою, концентрації сил, управління емоціями та свідомістю, внутрішня стимуляція та релаксація).

Ці психологічні складові підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації взаємодії юних хокеїстів переломлюються через його особистісні особливості, які визначають специфіку реакцій, дій, поведінки, і зрештою самореалізації в хокеї.

У процесі заняття хокеєм формується певний світогляд, і особливості характеру (сміливість, працьовитість, рішучість, завзятість тощо).

Важливе значення має і вибір амплуа в хокеї (захисник, нападник). Відповідно до амплуа в хокеї на різних позиціях може бути різний індивідуальний стиль діяльності, тип темпераменту, своєрідний стиль самовираження («спритний», «хитрий», «організатор», «індивідуаліст» тощо), втім як у хокеї, і у повсякденному житті.

Крім того, хокей – це колективна гра і в хокейній команді, втім, як і у футболі, розгортається вся динаміка функціонування малої соціальної групи. Мала група – це сукупність індивідів, безпосередньо взаємодіючих один з одним для досягнення спільних цілей, що усвідомлюють свою приналежність до цієї сукупності. Малі групи поділяють на два різновиди: початківці і розвинені. Перші – групи, які знаходяться на етапі формування, задані зовнішніми соціальними вимогами, але ще не згуртовані

спільною діяльністю, другі – колективи, групи вищого рівня розвитку, пов'язані зі специфічними видами соціальної діяльності.

Мала група проходить кілька етапів: група-конгломерат – початкова стадія – це група раніше незнайомих людей, які випадково опинилися (або спеціально зібрані) в одному місці і в один час; номінальна група – характеризується офіційним присвоєнням їй будь-якої спільної назви, приписуванням ззовні певних цілей, видів та умов діяльності тощо. За сприятливих умов вона трансформується у групу-кооперацію. Група-кооперація відрізняється ефективною організаційною структурою, високим рівнем внутрішньогрупового співробітництва. Взаємини у такій групі мають, передусім, діловий характер, що підпорядковано досягненню її офіційних цілей. Група-автономія – характеризується єдністю її членів у сфері ділових та емоційних відносин. Саме на цьому рівні члени групи починають ідентифікувати себе з нею («ми», на відміну від «вони», – інші групи). Колектив – найвища стадія розвитку групи. Колектив – група людей, об'єднаних загальними цілями, що досягла високого рівня розвитку під час соціально цінної спільної діяльності. Членство у групах забезпечує задоволення тих чи інших потреб суспільства загалом та кожного з його членів окремо (О. Сопотницька [12], Л. Чорна [13], О. Шинкарук [14]).

Управління груповими процесами становить найважливіше завдання майбутніх учителів фізичної культури, і є напрямом психолого-педагогічного супроводу в командних видах спорту.

Отже, психологічна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації командної взаємодії юних спортсменів, зокрема з футболу та хокею, передбачає їх вплив формування індивідуального стилю спортивної діяльності та психічних властивостей: інтелектуальних, комунікативних, емоційних, вольових моральних. У спортивній діяльності з футболу необхідно враховувати основні складові тактико-технічної, спеціальної та загальнофізичної підготовки юних футболістів до змагань, їх вікові, статеві, індивідуально-типологічні особливості психіки та вищої нервової діяльності. Специфікою спортивної діяльності з хокею є: значна й інтенсивна, імпульсивна рухова активність у досить обмеженому просторі, а не на природній опорі (лід, ковзани); жорстка силова боротьба з суперниками, багато варіантів гри, а також командні дії.

Характеристика командних видів спорту та психологічна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації взаємодії юних спортсменів в командних видах спорту є необхідною умовою для вирішення практичних завдань психолого-педагогічного супроводу. Відтак, перспективами подальших досліджень вважаємо дослідження психологічних та вікових особливостей юних спортсменів, психолого-педагогічні впливи з боку майбутніх учителів фізичної культури та батьків юного спортсмена на основі комплексного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архелюк А., Байдюк М. Ю. Використання психологічної підготовки під час навчально-тренувальних занять футболістів. *Актуальні питання фізичної культури, спорту та ерготерапії: матеріали II Міжнар. наук.-спорт. конгресу студентів та молодих вчених (Чернівці, 24–25 квітня 2020 р.)*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2020. С. 3–4.
2. Кондратович А. Б. Особливості розвитку фізичних якостей футболістів. *Актуальные научные исследования в современном мире*, 2019. Вып. 1(45), ч. 5. С.45–50.

3. Лежньова О. В., Качан В. В. Методика навчання й удосконалення технічних прийомів гри в футбол у студентів у процесі фізичного виховання. *Спортивні ігри*. 2021. № 2(20). С. 34–42.
4. Мітова О. О. Сучасні тенденції розвитку командних спортивних ігор як передумова формування уніфікованої системи контролю в процесі багаторічної підготовки. *Молодь та олімпійський рух*: зб. тез доп. XII Міжнар. конф. молодих вчених, (17 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 144–146.
5. Нестеренко Н. А., Порохнявий А. В. Вплив засобів футболу на рухові здібності студентів 18–19 років на заняттях з фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2022. Вип. 4(149). С. 73–77.
6. Олійник Н. А., Войтенко С. М., Олійник Н. А., Войтенко С. М. Психологічні особливості спортивної діяльності: монографія. Вінниця: ВНАУ, 2020. 240 с.
7. Пантік В. В., Митчик О. П., Жигун К. Ф. Психологічний клімат спортивної команди. Сумісність членів спортивної команди. *Молодіжний науковий вісник*. 2010. С. 103–107.
8. Перепелиця М., Вознюк Т. Удосконалення тактичного мислення кваліфікованих хокеїстів на траві шляхом застосування сучасних інноваційних технологій. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2017. Вип. 4(23). С. 98–104.
9. Платонов В. М. Сучасна система спортивного тренування. Київ: Перша друкарня, 2020. 704 с.
10. Свідоме і несвідоме у груповій взаємодії: монографія / [П. П. Горностаї, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка, Г. В. Циганенко, Л. Г. Чорна]. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 244 с.
11. Синіговець В. І., Синіговець Л. І., Дісковський В. І. Методика розвитку і оцінювання рухових якостей учнів старшого шкільного віку на уроках фізичної культури з футболу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2022. Вип. 4(149). С. 107–113.
12. Сопотницька О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту: дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2016. 312 с.
13. Чорна Л. Г. Соціометричний статус та рольова взаємодія членів малої групи. *Особистість в умовах кризових викликів сучасності*: матеріали метод. семін. НАПН України (24 березня 2016 р.). К., 2016. С. 619–629.
14. Шинкарук О. А., Мітова О. О. Система контролю підготовки початківців у командних спортивних іграх: проблемні питання та сучасні підходи. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 1. С. 105–112.
15. McLaren C. D., Mah E., Spink K. S. Psychological climate and social support among male and female team athletes: Does perceiving the team environment matter? *Journal of Exercise, Movement, and Sport*. 2016. Vol. 48. № 1. Pp. 118–119.
16. Morgan S. H., Newland A., Newton M., Podlog L., Baucum B. R. Perceptions of the Social Psychological Climate and Sport Commitment in Adolescent Athletes: A Multilevel Analysis. *Journal of Applied Sport Psychology*. 2017. Vol. 29. Pp. 75–87.
17. Kozina Zh., Prusik K., Görner K. et al. Comparative characteristics of psychophysiological indicators in the representatives of cyclic and game sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17(2). Art. 97. Pp. 648–655.

REFERENCES

1. Arkheliuk, A., Baidiuk, M. Yu. (2020). Vykorystannia psykholohichnoi pidhotovky pid chas navchalno-trenavalnykh zaniat futbolistiv. *Aktualni pytannia fizychnoi kultury, sportu ta erhoterapii: materialy II Mizhnar. nauk.-sport. konhresu studentiv ta molodykh vchenykh*. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t, 3–4 [in Ukrainian].
2. Kondratovych, A. B. (2019). Osoblyvosti rozvytku fizychnykh yakosti futbolistiv. *Aktual'nye nauchnye issledovaniya v sovremennom mire, issue 1(45), part 5, 45–50* [in Ukrainian].
3. Lezhnova, O. V., Kachan, V. V. (2021). Metodyka navchannia y udoskonalennia tekhnichnykh pryiomiv hry v futbol u studentiv u protsesi fizychnoho vykhovannia. *Sportyvni ihry, 2(20), 34–42* [in Ukrainian].
4. Mitova, O. O. (2019). Suchasni tendentsii rozvytku komandnykh sportyvnykh ihor yak peredumova formuvannia unifikovanoi systemy kontroliu v protsesi bahatorichnoi pidhotovky. *Molod ta olimpiyskyi rukh: zb. tez dop. XII Mizhnarodnoi konferentsii molodykh vchenykh*. Kyiv, 144–146 [in Ukrainian].

5. Nesterenko, N. A. Porokhniavyi, A. V. (2022). Vplyv zasobiv futbolu na rukhovi zdibnosti studentiv 18–19 rokov na zaniattiakh z fizychnoho vykhovannia. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia № 15. Naukovo pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*. Kyiv, issue 4(149). 73–77 [in Ukrainian].
6. Oliinyk, N. A., Voitenko, S. M., Oliinyk, N. A., Voitenko, S. M. (2020). Psykholohichni osoblyvosti sportyvnoi diialnosti. Vinnytsia: VNAU [in Ukrainian].
7. Pantik, V. V., Mytchuk, O. P., Zhyhun, K. F. (2010). Psykholohichni klimat sportyvnoi komandy. Sumisnist chleniv sportyvnoi komandy. *Molodizhnyi naukovyi visnyk*, 103–107 [in Ukrainian].
8. Perepelytsia, M., Vozniuk, T. (2017). Udoskonalennia taktychnoho myslennia kvalifikovanykh khokeistiv na travi shliakhom zastosuvannia suchasnykh innovatsiinykh tekhnolohii. *Fizychna kultura, sport ta zdorov'ia natsii*, issue 4(23), 98–104 [in Ukrainian].
9. Platonov, V. M. (2020). Suchasna systema sportyvnoho trenuvannia. Kyiv: Persha drukarnia [in Ukrainian].
10. Svidome i nesvidome u hrupovii vzaiemodii. (2018). [P. P. Hornostai, O. L. Korobanova, O. T. Pletka, H. V. Tsyhanenko, L. H. Chorna]. Kropyvnytskyi [in Ukrainian].
11. Synihovets, V. I. Synihovets, L. I., Diskovskyi V. I. (2022). Metodyka rozvytku i otsiniuvannia rukhovyykh yakosti uchniv starshoho shkilnoho viku na urokakh fizychnoi kultury z futbolu. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia № 15. Naukovo pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*. Kyiv, issue 4(149), 107–113 [in Ukrainian].
12. Sopotnytska, O. V. (2016). Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do trenerskoi diialnosti v ihrovyykh vydakh sportu. *Candidate's thesis*. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
13. Chorna, L. H. (2016). Sotsiometrychnyi status ta rolava vzaiemodiiia chleniv maloi hrupy. *Osobyst v umovakh kryzovykh vykykiv suchasnosti: mater. metod. semin. NAPN Ukrainy*. Kyiv, 619–629 [in Ukrainian].
14. Shynkaruk, O. A., Mitova, O. O. (2017). Systema kontroliu pidhotovky pochatkivtsiv u komandnykh sportyvnykh ihrakh: problemni pyttannia ta suchasni pidkhody. *Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia*, 1, 105–112 [in Ukrainian].
15. McLaren, C. D., Mah, E., Spink, K. S. (2016). Psychological climate and social support among male and female team athletes: Does perceiving the team environment matter? *Journal of Exercise, Movement, and Sport*, vol. 48, 1, 118–119.
16. Morgan, S. H., Newland, A., Newton, M., Podlog, L., Baucom, B. R. (2017). Perceptions of the Social Psychological Climate and Sport Commitment in Adolescent Athletes: A Multilevel Analysis. *Journal of Applied Sport Psychology*, vol. 29, 75–87.
17. Comparative characteristics of psychophysiological indicators in the representatives of cyclic and game sports. (2017). Zh. Kozina et al. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(2), art. 97, 648–655.